

beeld der eerste Christengemeente hadden zij daar 'alle dingen gemeen'.

Het bijzondere is nu, en mede hierom verdient de *secte* zozeer onze aandacht, dat Muller en Valk – deze is van zijn ambt ontheven – aan de slag gaan om de groep aan werk en brood te helpen, en het mogelijk te maken dat men als groep samen gaat leven. Zo zijn ze in 1817 in Amsterdam, om wat wrakke schuiten op te kopen voor de sloop – een arbeid, die niet veel scholing vereist en vele handen werk zal verschaffen.

Fel is de tweestrijd van Maria, als ze Muller heeft ontmoet. Allen, haar wijk-dominee, de vrienden van de oefening, waarschuwen haar. Dan nodigt ze zelf Muller uit om op de oefening te komen. En treedt daar, tot aller verbazing, tegen hem op als kampioene voor de door haar steeds bestreden orthodoxie der vrienden. Om dan, als men Muller het huis uitzet, 'als verplet in haar stoel terug te duiken'. De volgende dag gaat ze naar Muller, en doet, zonder verder verweer, radicaal haar keuze: voor Muller's ideeën; voor zijn ideaal van een christelijke broederschap; en voor hemzelf.

De scène, die Van Schendel in de Waterman (9de dr., 1947, p. 58) aan dit gebeuren wijdt, verschilt sterk van het felle toneel, dat Anagrapheus (p. 41) geeft. Maria is uit deze passage, die hij, naar Anagrapheus, in de Warmoesstraat situeert, volledig geëlimineerd. Maar wat de vrouw, die (p. 57) zich in het roefje van de turfschuit door Wuddink, Van Schendels Muller, zijn boodschap laat uitleggen, snikkend roept: 'Als ik maar zeker was, dat ik één uur van mijn leven zonder zonde kon zijn!' is een *citaat*: bij Anagrapheus (p. 39) zegt *Maria* dit tegen Muller. En Van Schendel heeft geproefd hoe karakteristiek deze uitroep was, en hoe diep haar angst ¹²⁾.

Muller en Maria zeilen – Valk is reeds vooruitgegaan – via het Haarlemmermeer, 'waaronder toenmaals het jonge leven nog sluimerde, dat sedert den dag der opstanding zag' (dit is wel zeker niet zo door Maria geformuleerd! ik proef hier de jonge nog aan retoriek verslingerde dominee Van Gorkom), naar Waddinxveen. Juist wordt een der leden van de groep begraven, en Muller en Maria gaan vooraan in de stoet. Vooraan; dat is een woord naar Maria's aard – zoals ze zelf wel heeft geweten, en Anagrapheus rapporteert, p. 34. Samen ook zitten ze aan het begrafenismaal.